

Giresun Yöresindeki Özel Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Irk Tercihleri ve Barınakların Yapısal Durumu*

Ahmet TUGAY

İlçe Tarım Müdürlüğü, Eynesil, Giresun

Galip BAKIR

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü, 65080, Van (galipbakir@hotmail.com)

Geliş Tarihi : 24.02.2005

Özet: Bu çalışmada Giresun yöresindeki süt sığırcılığı işletmelerinin ırk tercihi ve barınak yapıları incelenmiştir. Bu amaçla il merkezinde ve 8 ilçesinde toplam 373 sığır işletmesinde anket çalışması yapılmıştır. Anketler SPSS istatistik programında analiz edilmiştir. İşletmecilerin ırk tercih nedenleri bize yetiyor, verimi yüksek, pazarlaması kolay, yetiştirme şartları müsait değil, bakımı kolay, asil olduğu için, imkanların daha iyisine yetmiyor ve üretilen ürünü değerlendiremiyor olarak tespit edilmiştir. İşletmelerin %1.6'sı yerli, %25.2'si melez %73.2'si kültür ırkı tercih etmişlerdir. Yerli ırkı tercih edenlerin %83.3'ü bize yetiyor, kültür ırkı melezini tercih edenlerin %58.8'i yetiştirme şartlarını ve kültür ırkını tercih edenlerin %90.5'i veriminin yüksek olmasını dikkate almaktadır. Barınakların %35.7'si müstakil, %62.2'si ev altı, %2.1'i ise ev altı-müstakildir. Barınak malzemesi olarak işletmelerin %62.3 taş, %27.9 briket, %8.6 ahşap ve %1.1 kerpiç kullandığı, barınak tabanının %47.5'i beton, %42.4'ü tahta, %9.7'si toprak ve %0.5'i taş malzemeden oluşmaktadır. Barınakların %49.3'ünde durak bulunmaktadır. İşletmelerin %92'sinde gazel-fındık patos artığı, saman, kuru gübre altlık olarak kullanılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Süt sığırcılığı, ırk tercihi, barınak, Giresun.

Farmers' of Preference of Private Dairy Cattle Farms in Giresun Province and The Structural Situation of Barns

Abstract: This study was carried out to determine breed cattle preference of private farms and barn conditions in Giresun Province. A survey was conducted on 373 farms in Giresun City and its 8 counties to obtain data about imported dairy cattle. Data were analyzed by using SPSS statistic program. The reasons for the breed preferences were 'it satisfies our demands, high productive, easy to market, no available conditions are present to obtain, easy to take care, loyal, I do not have better conditions, we can not value our products'. 1.6% of the farms prefer native, 25.2% crossbred, 73.2% import breed. The reasons for 83.3% of farmer who chose native bred was it satisfies our demands, for 88.8% of farmer who chose crossbred was 'I have appropriate conditions for this breeds' and 90.5% of farmer who chose import breed was 'high yield of this breed'. 35.7% of the barns were separate, 62.2% were under the house and 2.1% were separate and under the house. 62.3% of the barns are constructed from stone, 27.9% from briquette, 8.6% from wooden, 1.1% from sun dried brick, 42.4% of the barns floor was concrete, 42.4% was wooden, and 49.3% of them had stalls. In 92.8% of farms, gazelle, wood shavings, nuts pathos residue, hay and dry manure were used for the floor liters.

Key words: Dairy cattle prefer breed, barn, Giresun.

GİRİŞ

İnsan beslenmesinde hayvansal kaynaklı besin maddelerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Nüfus artışına paralel olarak hayvansal besin maddelerinin de gerek nitelik ve gerekse nicelik yönünden üretiminin artırılması gerekir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu yöndeki çalışmalar giderek önem kazanmaktadır. Hayvansal üretimin artırılmasında besleme ve genetik iyileştirmelerle hayvanların verim potansiyellerinin artırılması yanında, yaşama ve barınma ortamlarındaki çevre koşullarının da iyileştirilmesi ve optimum düzeye getirilmesi esastır. Hayvanların yaşadıkları ortamlarda çevresel faktörler; fiziksel, kimyasal, sosyal ve mikrobiyolojik olabilir ve barınakların projelendirilmesinde bu çevresel faktörlerin çok iyi değerlendirilmesi gerekir. Çünkü, çevre koşulları hayvanların sağlığı ve verimlerinin yanı sıra, barınakların yapısal özellikleri ve maliyeti üzerinde de etkili olabilmektedir (Kocaman ve Yüksel, 2001).

Hayvanlara barınak yapmadaki amaç, çevrenin hayvanlar üzerindeki olumsuz etkilerini ekonomik sınırlar içerisinde gidermek ve davranımlarına uygun rahat yaşam koşullarını sağlamaktır. Bu nedenle de, hayvan barınakları projelendirilirken, hayvanların hareket, toplumsal, yem alma ve su içme davranımları için yeterli alan ve iç ayrımı sağlanacak biçimde boyutlandırılmalı, bakım-yönetim ve hijyenik koşullarda ekonomik ve optimal sınırlarda tutulmalıdır (Mutaf ve vd., 2001).

İşletmelerin mevcut sığır varlığını, Sivas yöresinde Şekerden (1988) %10'unu Siyah Alaca, %10'unu İsrail Frizyan'ı, %10'unu yerli ırk, %20'sini Jersey ve %40'ını Jersey melezleri; Tekirdağ ilinde İnan (1992) %75'ini Siyah-Alaca, %20.8'ini Montofon ve %4.2'sini ise karışık ırklar; Diyarbakır ili merkez ilçesinde Tutkun (1999) %31.3'ünü Siyah Alaca, %47.1'ini Siyah Alaca melezi, %0.3'ünü Esmer, %0.4'ünü Esmer melezi, %20.81'ini de yerli ırk; Tokat ilinde İldız (1999),

*Yüksek lisans tezinden alınmıştır.

%55.23'ni Esmer ırktan olduğu ve %51.84'ünü inek olduğu bildirmektedir. Tekirdağ ilinde ithal sığırlarla çalışan işletmelerde bir çalışma yapan Akman ve Özder (1992), işletmelerin %76'sının yerli ve melez hayvanları elde tutmak istediğini, %24'ünün ise hayvanlardan memnun olduğunu ve işletmelerin %24'ünün barınak kapasitelerinin yetersiz olduğunu bildirmişlerdir.

Ege bölgesinde yapılan araştırmada, işletmelerin %35.6'sının basit, %26.3'ünün orta kalitede, %26.3'ünün ise modern ahırlara sahip olduğu bildirilmektedir (Tümer ve Ağmaz, 1989). Batı Akdeniz bölgesi hayvancılığını inceleyen Mutaf ve vd. (1992), sığırcılık işletmelerinde pencerelerin küçük olması nedeniyle ahır içinin karanlık, havalandırma bacaları bulunmaması ve pencere ile kapıların çoğunlukla örtülü durmasından dolayı havasız ve nem oranının yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Samsun ilinde ithal sığır yetiştiren işletmelere ait ahırların yapısal niteliğini, havalandırma, ışıklandırma, yemlik, suluk, idrar kanalı, altlık, hijyen durumu, durak ve görünümü kriter olarak değerlendiren Uçak (1992), işletmelerin %45.24'ü yetersiz, %46.43'ü orta ve %8.34'ü uygun nitelikte olduğunu bildirmektedir. İşletmelerdeki sığır varlığının %7.5'inin Jersey, %24.8'inin Esmer, %16.5'inin Yerli kara, %11.4'ünün Siyah Alaca, %39.8'inin Jersey x Siyah Alaca, Jersey x Yerli kara melezi sığırlardan oluştuğunu bildirmiştir.

Ankara ili Ayaş ilçesine bağlı köylerdeki süt sığırcılığının yapısını inceleyen Şahin (1994), toplam sığır varlığının Siyah Alaca (%75.68), Siyah Alaca melezi (%21), Sarı Alaca (%0.15), Sarı Alaca x Siyah Alaca melezi (%0.46), Esmer (%0.61) ve yerli ırktan (%1.98) oluştuğunu bildirmektedir. İşletmelerde durak uzunluğunu 157.0±2.4 cm, durak enini 120.5±1.8 cm olarak tespit etmiş; işletmelerin %90.29'unda ahır duraklarının belirgin olduğunu; %26.2'sinde durak bölmesinin, %10.12'sinde idrar kanalının bulunduğunu; %10.68'inin durak zemininde yataklık kullandığını ve işletmelerin %76.7'sinde durak zemininin betonarme olduğunu; işletmelerin %37.86'sında havalandırmanın yeterli; %33.01'inde ışıklandırmanın yeterli olduğunu; işletmenin %33'ünde barınak kapasitesinin 0-50 m², %51.46'sında 50-100 m², %15.54'ünde ise 100 m² ve üzerinde olduğunu; ortalama yem deposu kapasitesinin 163.6±15.1 m³ olduğunu bildirmiştir.

Van ilinde ithal kültür ırkı sığır yetiştiren işletmelerin ırk tercihlerini araştıran Bakır (2002a), işletmelerin %8.6'sı Siyah Alaca, %48.2'si Simental, %26.3'ü Esmer, %11.9'u Simental+ Esmer, %2.3'ü Siyah Alaca+Esmer ve %2.7'si ırkını tercih bildirmektedir. Süt üretimi yapan işletmelerin Siyah Alacayı tercih ettiğini, diğer işletmelerin kombine verimli Simental ve Esmer ırkı tercih ettiklerini bildirmektedir.

Van yöresindeki özel işletmelerin barınak yapısını inceleyen Bakır (2002b), yöredeki işletmelerin çoğunluğunu (%68.4) ahır koşulları orta düzeyde olanlar, iyi ve kötü durumda olan işletmelerin oranını ise %15.9 ve %15.6 olarak bulmuştur. İşletmelerde yemlikler betonarme, ahşap ve saç malzemenen yapılmıştır. Ahırların havalandırma durumu %45'ü orta, %30.3'ü kötü ve %24.7'si ise yeterlidir. Ahırlarda aydınlatma genel olarak yetersiz olup, pencereler ile sağlanmaktadır. İşletmelerde altlık kullanımı %52.5 oranı ile orta durumda olup, yeterli miktarda altlık kullananlar ise sadece %10.3'dür. Gübre temizliği yaygın olarak elle yapılmaktadır.

Bu araştırmada, Giresun yöresindeki sığırcılık işletmelerinde tercih edilen ırklar, tercih nedenleri ve barınakların yapısal durumları incelenmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma materyalini, Giresun ili ve 8 ilçesindeki 373 sığırcılık işletmesinden 2003 yılında anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmuştur. Giresun Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarından (Anonim, 2002) alınan işletme sayıları dikkate alınarak, 5748 işletmeden 373'ünde (%6.5) (Arıkan, 2000) işletme sahipleri ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Anketler; araştırmacı tarafından işletmeler dolaşarak, karşılıklı görüşmeler ve gözlem sonucu doldurulmuş verileri içermektedir. Ankete tabi tutulacak ilçeler coğrafi konumları, merkeze yakınlığı, bitki örtüsü, nüfus yoğunluğu ve farklı tarım tekniklerinin uygulanması gibi faktörler dikkate alınarak sahil, orta ve yüksek-iç kesim ilçeler şeklinde gruplandırılmıştır. Gruplandırılan bu ilçeler kendi içlerinde ilçe merkezi, merkeze yakın köyler, orta kesim ve yüksek kesim köyler olarak gruplandırılmış ve kademeli örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Dökümü yapılan anket verileri SPSS istatistik paket programında değerlendirilmiştir. Analizlerde, khi kare yöntemi uygulanmıştır (Düzgüneş vd., 1983).

BULGULAR

İşletme Büyüklüğü ve Sığır Mevcudu

Yörede araştırma kapsamındaki 373 sığırcılık işletmesinin 240'ı (%64.4) sahilde, 40'ı (%10.7) orta ve 93'ü (%24.9) yüksek-iç kesim ilçelerde bulunmaktadır. İşletmelerin %59.8'i küçük, %17.7'si orta ve %22.5'i büyük işletmelerden meydana gelmektedir. İşletme başına sığır sayısı ortalama 7.98 olup, sığırlar %40.5'i inek, %15.1'i dişe, %22.3'ü dana, %6.8'i buza ve %15.3'ü boğadan oluşmaktadır. Sığırların ırk dağılımı %23.6'sı yerli, %71.1'i melez ve %5.3'ü kültür ırkından oluşmaktadır. Sığırların 890 başı (%29.9) sahil, 443 başı (%14.9) orta kesim ve 1644 başı (%24.9) yüksek-iç kesim ilçelerde olduğu tespit edilmiştir.

İşletmecilerin İrk Tercihleri

Yöredeki işletmelerin %1.6'sı yerli, %25.2'si melez %73.2'si kültür ırkı sığır tercih etmişlerdir (Tablo 1). Sahil kesimdeki işletmeler %2.5 oranında yerli ırk tercihi yaparken, orta ve yüksek kesimdeki işletmeler yerli ırk tercih etmemişlerdir. Melez ırk genellikle tüm işletmelerde yakın oranlarda talep görmektedir. Kültür ırkını tercih edenler %87.5 oranı ile en fazla orta kesim ilçedeki işletmelerde olmuştur. Kültür ırkını tercih eden işletmelerin %7'si simental, %21.4'ü Siyah Alaca, %32.4'ü Esmer, %39.1'i Jersey ırkına karar vermişlerdir. Jersey ırkı sadece sahil ilçelerde tercih edilmiştir. Simental ırkı orta kesimde görülmezken, yüksek-iç kesimdeki işletmelerde %22.6 oranında tercih edilmiştir. Siyah

alaca ırkını tercih orta kesim ilçede %70, yüksek-iç kesim ilçelerde %73.1 oranında bulunmuştur.

Yöredeki işletmelerin ırk tercihlerini yaparken genel olarak ırkın veriminin yüksek olması (%67.3), yetiştirme şartları (%16.1), bize yetiyor (%7.8), et verimi yüksek (%4.6), bakımı kolay (%1.1), üretilen ürünü değerlendiremememe (%1.3), pazarlaması kolay (%1.8) gibi kriterleri dikkate aldıkları bildirilmiştir (Tablo 2). Mevki düzeyinde de benzer durum olmakla birlikte, sahildeki işletmelerin %11.3'nün mevcut ırkın kendilerine yettiğini, orta kesimdekilerin %17.5'nin et veriminin yüksek olmasını, yüksek-iç kesimdeki işletmelerin %25.8'nin yetiştirme şartlarının müsait olmadığını bildirmesi dikkat çekici bulunmuştur.

Tablo 1. İşletmecilerin ırk ve kültür ırkı tercihi

Mevki	İşletme sayısı	İrk tercihi*			Toplam	Kültür ırkı tercihi*				Toplam
		Yerli	Melez	Kültür		Simental	S. Alaca	Esmer	Jersey	
Sahil	Adet	6	61	173	240	5	64	25	146	240
	%	2.5	25.4	72.1	100	2.1	26.7	10.4	60.8	100
Orta kesim	Adet	0	5	35	40	0	12	28	0	40
	%	0	12.5	87.5	100	0	30	70	0	100
Yüksek ve iç kesim	Adet	0	28	65	93	21	4	68	0	93
	%	0	30.1	69.9	100	22.6	4.3	73.1	0	100
Toplam	Adet	6	94	273	373	26	80	121	146	373
	%	1.6	25.2	73.2	100	7	21.4	32.4	39.1	100

*P<0.01

Tablo 2. İşletmelerin ırk tercih nedenleri

Mevki	İşletme sayısı	Tercih nedeni							Toplam
		Bize yetiyor	Verimi yüksek	Et verimi yüksek	Pazarlaması kolay	Yetiştirme şartları	Bakımı kolay	Ürün değerlendiremememe	
Sahil	Adet	27	163	7	2	32	4	5	240
	%	11.3	67.9	2.9	0.8	13.3	1.7	2.1	100
Orta kesim	Adet	1	27	7	1	4	0	0	40
	%	2.5	67.5	17.5	2.5	10	0.0	0.0	100
Yüksek ve iç kesim	Adet	1	61	3	4	24	0	0	93
	%	1.1	65.6	3.2	4.3	25.8	0.0	0.0	100
Toplam	Adet	29	251	17	7	60	4	5	373
	%	7.8	67.3	4.6	1.8	16.1	1.1	1.3	100

P<0.01

Yörede yerli ırkı tercih eden işletmelerin %83.3'ü bize yetiyor, kültür ırkı melezini seçen işletmelerin %58.5'i yetiştirme şartlarını ve %24.5'i bize yetiyor, kültür ırkını tercih edenlerin 90.9'u veriminin yüksek olmasını dikkate almışlardır (Tablo 3).

İşletmelerde Barınakların Yapısal Durumu

Yöredeki işletmelerin barınak konumları incelendiğinde, barınakların %35.7'si müstakil, %62.2'si ev altı, %2.1'i ise hem ev altı hem de müstakil olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4). Sahil ve orta kesim işletmelerde barınaklar genellikle ev altına inşa edilirken, yüksek-iç kesimdeki işletmelerde ise

müstakil barınakların yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.

Yöredeki işletmelerde barınak yapı malzemesi olarak taş (%62.5), briket (%27.9), ahşap (%8.6) ve kerpiç (%1.1) kullanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 5). Buna göre barınakların çoğunluğunda yapı malzemesi olarak taş kullanımı ilk sırayı alırken, bunu briket izlemektedir. Mevki düzeyinde incelendiğinde, sahil ilçelerdeki barınakların yapısı %61.3'ü taş, %30.4'ü briket, orta kesim ilçedeki barınakların %72.5'i taş, %25'i briket ve yüksek-iç kesim ilçelerdeki barınakların %61.3'ü taş, %22.6'sı briketten meydana gelmektedir. Sahil ve orta kesimdeki işletmelerde yapı malzemesi olarak kerpiç kullanılmaması dikkat çekmektedir.

Tablo 3. İşletmelerin ırk tercihi ve neden ilişkisi

İrk	İşletme sayısı	Tercih nedeni							Toplam
		Bize yetiyor	Verimi yüksek	Et verimi	Pazarlama	Yetiştirme şartları	Bakımı kolay	Üretilen ürün değerlendirilememesi	
Yerli	Adet	5	1	0	0	0	0	0	6
	%	83.3	16.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0
Kültür melezi	Adet	23	2	2	0	55	3	9	94
	%	24.5	2.1	2.1	0.0	58.5	3.2	9.5	100.0
Kültür	Adet	1	248	15	7	1	1	0	273
	%	0.4	90.9	5.5	2.6	0.4	0.4	0.0	100.0
Toplam	Adet	29	250	17	7	56	4	9	373
	%	7.8	67.3	4.6	1.9	15.0	1.0	2.4	100.0

P<0.01

Tablo 4. İşletmelerdeki barınakların konumları

Mevki	İşletme sayısı	Barınağın konumu			Toplam
		Müstakil	Ev altı	Her ikisi	
Sahil	Adet	44	194	2	240
	%	18.3	80.8	0.8	100
Orta kesim	Adet	12	25	3	40
	%	30	62.5	7.5	100
Yüksek ve iç kesim	Adet	77	13	3	93
	%	82.8	14	3.2	100
Toplam	Adet	133	232	8	373
	%	35.7	62.2	2.1	100

P<0.01

Yöredeki işletmelerin barınak tabanı beton, tahta, toprak ve taş malzeme ile kaplanmıştır. Bunlara ait oranlar sırasıyla %47.5, %42.4, %9.7 ve 0.5 olarak bulunmuştur (Tablo 6). Sahil ilçedeki işletmelerin barınak tabanı beton (%38.8), tahta (%52.1), orta kesim ilçedeki işletmelerin barınak tabanı beton (%50), tahta (%40) ve yüksek-iç kesim ilçedeki işletmelerin barınak tabanı betonla (%68.8) kaplanmıştır. Buna göre sahildekilerin barınak tabanı ağırlıklı olarak tahta, orta kesimdeki işletmelerin beton ve tahta, yüksek-iç kesimdekilerin ise betonla kaplanmıştır.

Yöredeki işletmelerin %49.3'ünde durak bulunurken, %50.7'sinde durak bulunmamaktadır (Tablo 7). Sahildeki işletme barınaklarının %44.6'sında, orta kesimdeki işletme barınaklarının %65'inde yüksek-iç kesimdeki işletme barınaklarının %57.8'inde durak olduğu tespit edilmiştir. Buna göre orta kesimdeki işletmelerin durak oranı, sahil ve yüksek kesimdeki işletmelerden daha fazladır. Yöredeki barınakların %90.9'unda yanlık bulunmazken, sahildeki işletmelerin %5.8'inde, orta kesimdeki işletmelerin %27.5'inde ve yüksek-iç

kesimdeki işletmelerin %9.7'sinde yanlık olduğu tespit edilmiştir (Tablo 7).

Barınak İçi Çevre Şartları

İşletmelere ait barınaklarda yapı içerisinde hava sirkülasyonu, baca açıklığı, hava giriş açıklıkları ve cereyan olup olmaması gibi kriterler göz önüne alınarak yapılan incelemede, işletmelerin %33.8'inde havalandırma yeterli ve %66.2'sinde yetersiz bulunmuştur (Tablo 8). Mevki düzeyinde havalandırmanın yetersiz olduğu en çok (%77.9) işletmeler sahilde bulunurken, havalandırmanın yeterli olduğu işletmeler (%62.4) yüksek-iç kesimde bulunmaktadır.

İşletmelere ait barınaklarda ön cephenin durumu, pencere alanı, pencerelerin zeminden yüksekliği ve barınak içinde görülebilen alan miktarı kriter alınmak suretiyle yapılan değerlendirmede ise, işletmelerin %52'sinde aydınlatmanın yeterli ve %48'inde yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Mevki düzeyinde incelendiğinde, aydınlatmanın yeterli olduğu en fazla işletme (%72) yüksek-iç kesimde, yetersiz olduğu en fazla işletme (%57.9) sahilde olduğu bulunmuştur.

Tablo 5. Barınaklarda kullanılan yapı malzemesi

Mevki	İşletme sayısı	Yapı malzemesi				Toplam
		Taş	Kerpiç	Briket	Ahşap	
Sahil	Adet	147	0	73	20	240
	%	61.3	0.0	30.4	8.3	100
Orta kesim	Adet	29	0	10	1	40
	%	72.5	0.0	25	2.5	100
Yüksek ve iç kesim	Adet	57	4	21	11	93
	%	61.3	4.3	22.6	11.8	100
Toplam	Adet	233	4	104	32	373
	%	62.5	1.1	27.9	8.6	100

Tablo 6. İşletmelerde barınak tabanı

Mevki	İşletme sayısı	Barınak tabanı				Toplam
		Beton	Toprak	Tahta	Taş	
Sahil	Adet	93	22	125	0	240
	%	38.8	9.2	52.1	0.0	100
Orta kesim	Adet	20	3	16	1	40
	%	50	7.5	40	2.5	100
Yüksek ve iç kesim	Adet	64	11	17	1	93
	%	68.8	11.8	18.3	1.1	100
Toplam	Adet	177	36	158	2	373
	%	47.5	9.7	42.4	0.5	100

P<0.01

Tablo 7. Barınaklarda durak durumu ve yanlık kullanımı

Mevki	İşletme sayısı	Durak var mı?		Toplam	Yanlık var mı?		Toplam
		Evet	Hayır		Evet	Hayır	
Sahil	Adet	107	133	240	14	226	240
	%	44.6	55.4	100	5.8	94.2	100
Orta kesim	Adet	26	14	40	11	29	40
	%	65	35	100	27.5	75.5	100
Yüksek ve iç kesim	Adet	51	42	93	9	84	93
	%	54.8	45.2	100	9.7	90.3	100
Toplam	Adet	184	189	373	34	339	373
	%	49.3	50.7	100	9.1	90.9	100

P<0.01

Tablo 8. Barınakların havalandırma ve aydınlatma durumu

Mevki	İşletme sayısı	Havalandırma		Toplam	Aydınlatma		Toplam
		Yeterli	Yetersiz		Yeterli	Yetersiz	
Sahil	Adet	53	187	240	101	139	240
	%	22.1	77.9	100	42.1	57.9	100
Orta kesim	Adet	15	25	40	26	14	40
	%	37.5	62.5	100	65	35	100
Yüksek ve iç kesim	Adet	58	35	93	67	26	93
	%	62.4	37.6	100	72	28	100
Toplam	Adet	18	247	373	194	179	373
	%	33.8	66.2	100	52	48	100

P<0.01

İşletmelerde Altlık Kullanımı

Yöredeki işletmelerde altlık olarak gazel, fındık patos artığı, talaş, saman, kuru gübre ve bunların kombinasyonu kullanılmaktadır. İşletmelerin %52'si yörede kolay bulunan gazel-fındık patos artığı, %14.7'si gazel ve %14.2'si kuru gübre kullanırken, işletmelerin sadece %8'i altlık kullanmadığı tespit edilmiştir (Tablo 9). Mevki düzeyinde

incelendiğinde, sahildeki işletmelerin %78.8'i gazel-fındık patos artığı, orta kesimdeki işletmelerin %40'ı gazel ve yüksek-iç kesimdeki işletmelerin %54.8'i kuru gübre, %18.3'ü ise altlık kullanmadığını bildirmiştir. Buna göre altlık olarak sahil kesim işletmelerde gazel-fındık patos artığı, orta kesim işletmelerde gazel ve yüksek-iç kesimde kuru gübre kullanımının yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 9. İşletmelerde altlık kullanımı

Mevki	İşletme sayısı	Altlık kullanımı							Toplam
		Gazel	Talaş	Saman	Kuru gübre	Kullanmıyor	Gazel-fındık patos artığı	Diğerleri	
Sahil	Adet	39	4	0	0	7	189	0	240
	%	16.3	1.7	0.0	0.0	2.9	78.8	0.4	100
Orta kesim	Adet	16	8	1	2	6	5	2	40
	%	40	20	2.5	5	15	12.5	5	100
Yüksek iç kesim	Adet	0	6	15	51	17	0	4	93
	%	0.0	6.5	16.1	54.8	18.3	0.0	4.3	100
Toplam	Adet	55	18	16	53	30	194	7	373
	%	14.7	4.8	4.3	14.2	8	52	1.9	100

P<0.01

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma kapsamındaki toplam 373 işletmenin 240'ı sahilde, 40'ı orta ve 93'ü yüksek-iç kesim ilçelerde bulunmaktadır. Yöredeki işletmelerin %59.8'i küçük, %17.7'si orta ve %22.5'i büyük işletmelerden oluşmaktadır. Küçük ve orta işletmeler sahilde (%88.8, %59.1), büyük işletmeler ise yüksek-iç kesimde (%72.6) yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmada küçük işletmeler için bulunan değer, Van yöresinde Bakır (2001) tarafından bildirilen (%92.5) değerden düşük, Ildız (1999) ve Uçak (1992) tarafından bildirilen (%17.78, %43.9) değerlerden yüksek bulunmuştur. Orta ve büyük işletmeler için bulunan değerler Bakır (2001), Uçak (1992) ve Özen ve Oluğ (1997) tarafından bildirilen (%5.6, %1.9, %38.6, %1.78) değerlerden yüksek bulunmuştur.

Yörede işletme başına düşen sığır sayısı ortalama 7.98 olup, sığırların %23.6'sı yerli, %71.1'i melez ve %5.3'ü kültür ırkından oluşmaktadır. İşletme başına düşen ortalama hayvan sayısını Kayışoğlu ve vd. (1994) 17.9 ve Aygün ve Ergüneş (2000) 4.66 olarak bildirmektedir. Araştırmada yerli ırklara ait bulunan değer Tutkun (1999) ve Ildız (1999)'ın bildirdikleri %20.8 ve %7.6 değerlerinden yüksek bulunmuştur. Kültür ırkı sığır varlığı için bulunan değer (%71.1), Tutkun (1999)'nun bildirdiği değerden (%31.56) yüksek, Ildız (1999)'ın bildirdiği değerden (%80.56) düşük bulunmuştur. Araştırmada yöredeki tüm işletmelerin %38.3'ü 1-3 baş, %39.1'i 4-10 baş, 13.9'u 11-18 baş, %8.6'sı ise 19≥ sığıra sahiptir.

Yöredeki işletmelerin %1.6'sı yerli, %25.2'si melez %73.2'si kültür ırkı tercih etmişlerdir. Bu durum işletmecilerin entansif sığırcılık yapmak için ilk adım olarak yerli ırkı bırakıp kültür ırkına doğru yöneldiklerini göstermektedir. Sahil kesimdeki

işletmeler %2.5 oranında yerli ırk tercihi yaparken, orta ve yüksek kesimdeki işletmeler yerli ırk tercihinde bulunmamışlardır. Kültür ırkını tercih edenler %87.5 oranı ile en fazla orta kesim ilçedeki işletmeler olmuştur.

Kültür ırkını tercih eden işletmelerin %7'si simental, %21.4'ü Siyah Alaca, %32.4'ü Esmer, %39.1'i Jersey ırkına karar vermişlerdir. Jersey ırkı orijinine uygun olan sadece sahil kesim ilçelerde tercih edilmiştir. Simental ırkının orta kesim işletmelerde tercih edilmemesi dikkat çekici bulunurken, yüksek-iç kesimdeki işletmelerde %22.6 oranında tercih edilmiştir. Siyah alaca ırkı orta kesim ilçede %70, yüksek-iç kesim ilçelerde %73.1 oranında tercih edilmiştir.

İşletmelerin ırk tercih nedenleri, veriminin yüksek olması (%67.5), yetiştirme şartları (%16.1), bize yetiyor (%7.8) ve et verimi (%4.6) olarak sıralanmaktadır. Tercih ettikleri ırkın veriminin yüksek olduğunu bildiren işletmelerin oranı sahil ve orta kesim ilçede %67.5, yüksek-iç kesim ilçede %65.6 olarak bulunmuştur. Bu işletmecilerin ırk tercihinde verimi dikkate almaları bu işi önemsediklerini ve bilinçli seçim yaptıklarının işareti olarak görülebilir.

Kültür ırkını tercih edenlerin, verimini yüksek olmasını belirtmeleri işletmecilerin kültür ırkını tanıdıklarını ve bu konuda bilinçli olduklarının işareti sayılabilir. Kültür ırkı melezini tercih edenlerin yetiştirme şartlarını dikkate almaları, işletme imkanlarının kültür ırkı için uygun olmadığını düşündürmektedir.

İşletmecilerin ırk tercih nedenleri incelendiğinde, yerli ırk tercih edenlerin %83.3'ü bize yetiyor, kültür melezi tercih edenlerin %58.5'i ise yetiştirme şartlarını, kültür ırkını tercih edenlerin

%67.3'ü verimi yüksek olduğu için tercih ettiklerini bildirmişlerdir. Yerli ırk tercih eden işletmecilerin sığırcılığı ev ihtiyaçlarını karşılamak için veya çayır mera alanlarının azlığı ve yem bitkileri ekilişlerinin az olması veya olmaması, kaba ve kesif yem kaynaklarının az olması nedeni ile yerli ırk tercih ettikleri düşünülmektedir. Kültür melezi tercih edenlerin ise kısmen de olsa işletmelerinin yerli ırkı tercih edenlere göre sığırcılığa kısmen daha iyi olduğu ve melezlerin elverişsiz çevre şartlarına kültür ırklarından daha dayanıklı olduğu için tercih ettikleri, kültür ırkı tercih edenlerin ise süt sığırcılığı için imkânlarının daha elverişli olduğu ve gelir kaynaklarının büyük bir bölümünü süt sığırcılığından karşıladıkları için yüksek verimli ırklarla sığırcılık yapmak istedikleri düşünülmektedir.

Yöredeki işletmelerin barınak konumları incelendiğinde, %35.7'si müstakil, %62.2'si ev altı, %2.1'i ise hem ev altı hem de müstakil olduğu tespit edilmiştir. Mevki düzeyinde ise, sahil ve orta kesimdeki işletmelerde barınakların genellikle ev altında (%80.8, %62.5), yüksek-iç kesim ilçelerdeki işletmelerde ise barınaklar müstakil (%82.8) olarak inşa edilmiştir. Yüksek-iç kesim ilçelerde sığır mevcutlarının fazla olması, sığır yetiştiriciliğinin işletmecilerin başlıca geçim kaynağı olması, arazi varlıklarının diğer bölgelerdeki işletmelerden daha fazla olması ve sığır yetiştiriciliğine daha fazla önem vermeleri, müstakil barınak yapılarının nedenleri olarak gösterilebilir.

İşletmelerde barınak yapımında kullanılan malzemeler taş (%62.5), briket (%27.9), ahşap (%6.9) ve kerpiçten (%1.1) oluştuğu tespit edilmiştir. Mevki düzeyinde barınak yapımında taş kullanan işletmelerin oranı, sahilde %61.3, orta kesim de %72.5 olarak tespit edilmiştir. Barınak yapımında sahil ve orta kesim ilçede kerpiç kullanılmakzen, yüksek-iç kesim ilçede ise sadece %4.3 oranında kullanılması dikkat çekici bulunmuştur.

İşletmelerin barınak tabanlarının genellikle beton (%47.5) ve tahtadan yapıldığı (%42.4) ve barınak tabanlarının sadece %0.5 taş ve %9.7 oranında toprak olduğu tespit edilmiştir. Tutkun (1999) durak tabanının %48.5'nin betonarme, %33.3'nün taş ve %18.2'nin toprak olduğunu, Şahin (1994), işletmelerin %76.7'sinde durak zemininin betonarme olduğunu bildirmektedir. Bu değerler araştırmamızda bulunan kimi değerlere yakın ve kimi değerlerden düşük bulunmuştur.

Mevkilere göre incelendiğinde, barınak tabanının sahildekilerin %52.1'i tahta, orta kesimdekilerin %50'si beton, yüksek-iç kesimdekilerin %68.8'i beton malzemeden yapıldığı tespit edilmiştir. Buna göre sahil işletmelerin tahta, orta ve yüksek-iç kesimdeki işletmelerde beton tercih edilmiştir.

Araştırmada, barınaklarda yemlik, idrar kanalı ve sığırların bağlanabileceği düzgün bir alan durak olarak değerlendirilmiştir. Barınakların %49.3'ünde durak bulunurken, %50.7'sinde durak bulunmamaktadır. Mevkilere bakıldığında en fazla durak (%65) orta kesim işletmelerde bulunmaktadır. Tutkun (1999) incelediği işletmelerin tamamında durak bulunduğunu, Şahin (1994), ise işletmelerin %90.29'unda ahır duraklarının belirgin olduğunu bildirmektedir.

İşletmelerin %90.9'unda duraklarda yanlık bulunmamaktadır. En fazla yanlık orta kesim işletmelerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Orta kesim işletmelerde yanlık kullanımının fazla olması, bu ilçede sığır besiciliğinin diğer bölgelere göre fazla olması, barınaklarının yeteri kadar büyüklüğe sahip olmaması nedeni ile barınaklardaki sığırların daha iyi kontrol altına alınmak istenmesinin etkili olduğu söylenebilir.

İşletmelere ait barınakların %33.8'inde havalandırma yeterli ve %66.2'sinde yetersiz bulunmuştur. Havalandırmanın yeterliliğine ilişkin oranı Şahin (1994) %37.86, Tutkun (1999) %38, Ildız (1999) %77.78 olarak bildirmektedir. Bu değerlerin çalışmamızda bulunan değere yakın ve düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çalışmada bulunan değer Bakır (2002)'in bildirdiği %24 değerinden yüksek bulunmuştur. İşletmelerin %52'sinde aydınlatmanın yeterli olduğu %48'inde ise yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Aydınlatmanın yeterliliğine ilişkin bulunan değer Tutkun (1999) tarafından bildirilen değerden (%39.2) yüksek ve Ildız (1999) tarafından bildirilen değerden (%87.5) düşük bulunmuştur.

İşletmelerin %92'sinde altlık kullanıldığı, altlık olarak gazel, findık patosu, talaş, saman ve kuru gübre ile bunların farklı kombinasyonları kullanılmaktadır. Kuru gübre (%14.2), gazel (14.7) ve gazel+findık patosu altlık olarak en fazla kullanılanlar malzemelerdir. İşletmelerin sadece %8'i altlık kullanmamaktadır.

Mevki bazında incelendiğinde, işletmelerin yoğun olarak sahil ilçelerde %78.8'i gazel+findık patosu, orta kesimdeki ilçelerde %40'ı gazel, yüksek kesimdeki ilçelerde %54.8'i kuru gübreyi altlık olarak kullandığı tespit edilmiştir. Van'da özel işletmelerde altlık olarak çoğunlukla sap-saman, talaş ve çok az işletmelerde ise kurutulmuş koyun-keçi gübresinin kullanıldığı bildirilmektedir. İşletmelerdeki altlık kullanımının Bakır'ın (2002a) bildirişiyle benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak, Giresun yöresindeki işletmelerde yerli ırktan melez ve kültür ırkına doğru bir yöneliş olduğu, kültür ırklarından Esmer ve Jersey ırkı daha çok tercih edilmektedir. İşletmelerdeki barınakların genellikle ev altı olduğu, havalandırma ve aydınlatmanın özellikle kültür ırkı yetiştiriciliği için yetersiz olduğu ve modern yetiştiricilik için bunların

iyileştirilmesi gerekmektedir. Çevre şartları iyileştirilmiş, kültür ırkı ve melezlerinin yetiştirildiği işletmelerin kurulması ile Giresun yöresinde sığırcılığın gelişeceği ve et-süt ürünleriyle ekonomisine katkı sağlayacağı beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Akman, N., Özder, M., 1992. Tekirdağ İlinde İthal İneklerle Çalışan İşletmelerin Durumu ve Sorunları. Trakya Bölgesi I. Hayvancılık Sempozyumu. Hasat Yayıncılık. Tekirdağ.
- Anonim, 2002. Hayvancılık İstatistikleri. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, KKG (www.kkgm.gov.tr), Ankara.
- Arıkan, R., 2000. Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma. Gazi Kitabevi, 312s., Ankara
- Aygün, A., Ergüneş, G., 2000. Amasya İli Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Durumu ve Ahır Mekanizasyonu Üzerine Bir Araştırma. Tarımsal Mekanizasyon 19. Ulusal Kongresi, 462-474s., 1-2 Haziran, Erzurum.
- Bakır, G., 2001. Van İline İthal Edilen Kültür İrki Sığırların Özel İşletmelere Adaptasyonu. Atatürk Üniv. Ziraat Fakültesi Dergisi, 32(4): 415-427.
- Bakır, G., 2002a. Van İlindeki Özel Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Durumu. Yüzüncü Yıl Üniv. Ziraat Fak. Dergisi, 12 (2): 1-10
- Bakır, G., 2002b. Van İlindeki Özel Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Tercih Edilen Kültür İrkları. Yüzüncü Yıl Üniv. Ziraat Fak. Dergisi, 12(2): 11-20
- Düzgüneş, O., Kesici T., Gürbüz T. 1983. İstatistik Metotları I. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Yay. No: 861 s., Ankara.
- Ildız, F., 1999. Tokat İli Merkez İlçesinde İthal Sığır Yetiştiren Tarım İşletmelerinin Yapısı. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi, Basılmamış), Ankara.
- İnan, H., 1992. Tekirdağ İli Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Doğrusal Programlama Yöntemi İle Planlanması ve Planlı Çalışmanın İşletme Gelirine Etkisi. Trakya Bölgesi I. Hayvancılık Sempozyumu, Hasat Yayıncılık, 8-9 Ocak, 261-275 s., Tekirdağ.
- Kayısoğlu, B., Ülger, P., Eker, B., Tan, T., 1994. Tekirdağ İlinde Hayvancılıkta Mekanizasyon Düzeyinin
- Kocaman, İ., Yüksel, A.N., 2001. Türkgeldi ce İnanlı Tarım İşletmelerindeki Bağlı (duraklı) Süt Sığırı Ahırlarının İklimsel Çevre Koşulları ve Denetimi. AÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 33(1): 69-78.
- Mutaf, S., 1992. Batı Akdeniz Bölgesi Hayvancılığı. Batı Akdeniz Bölgesi I. Tarım Kongresi, 145-154 s., Antalya.
- Mutaf, S., Aklan, S., Şeber, N., 2001. Hayvan Barınaklarının Projelendirme İlkeleri ve GAP Yöresi için Uygun Barınak Tipleri. TMMOB Makine Mühendisler Odası, II. GAP ve Sanayi Kongresi, 29-30 Eylül, Diyarbakır.
- Özen, N., Oluğ, H., 1997. Burdur Süt Sığırcılığının Sorunları ve Çözüm Önerileri. Trakya Bölgesi II. Hayvancılık Sempozyumu, Ziraat Fak. Zootečni Bölümü Yayını, 9-10 Ocak, 161-169 s., Tekirdağ.
- Şahin, O., 1994. Ayaş İlçesine Bağlı Köylerdeki Süt Sığırcılığının Yapısı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi, Basılmamış), Ankara.
- Şekerden, Ö. 1988. Sivas Yöresinde Sığır Yetiştiriciliğinin Durumu ve Sorunları. Sivas Yöresinde Tarımın Geliştirilmesi Sempozyumu, Sivas Hizmet Vakfı Yayınları, 1:643-657, Tokat.
- Tutkun, M., 1999. Diyarbakır İli Merkez İlçeye Bağlı Köylerdeki Süt Sığırcılığının Yapısı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi, Basılmamış), Ankara.
- Tümer, S., Ağmaz, A., 1989. Ege Bölgesi Süt ve Besi Sığırcılığı İşletmelerinin Çeşitli Verim Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma. Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü. Menemen/İzmir.
- Uçak, A. 1992. Samsun İlinde İthal İneklerle Çalışan İşletmelerin Durumu ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi, Basılmamış), Ankara.